

Kreative børn skal redde Danmark

Asiens fremstormende økonomier tvinger Danmark til at satse på viden og kreativitet, hvis vi skal overleve som velfærdssamfund. Derfor retter mange for tiden blikket mod de alleryngste børn. Det er deres kreative evner, som skal redde Danmark i fremtiden.

Af Vibeke Bye Jensen, vbj@bupl.dk / Foto: Gitte Sofie Hansen

Både erhvervsfolk og politikere har ofte først opdaget børnene, når de fik en skoletaske på ryggen. Der skulle satses på at gøre danske børn så fagligt dygtige som muligt, så de kunne føre samfundet videre og sørge for, at vi var konkurrencedygtige.

Men nu har både erhvervsfolk og nogle politikere fået øjnene op for det potentiale, der ligger i vuggestuer og børnehaver, fordi de ved, at det i fremtiden ikke er nok at være vidende. Man skal også være kreativ i både tanke og handling. Det gør de yngste børn interessante, for det er udviklingen af deres kreative evner, der skal redde Danmarks fremtid.

Mads Eriksen er politisk konsulent i Dansk Industri. Han mener, at vi i Danmark fremover er nødt til at skabe noget, som andre vil betale ekstra for. Ting og ydelser, der kan noget nyt, eller har en bedre kvalitet end det, der kan produceres i resten af verden.

»Det kræver, at man er mere kreativ og dermed et skridt foran. Det tempo, der bliver produceret nye produkter i nu, er højere, end det nogensinde har været før. Tidligere kunne B&O lave et nyt fjernsyn, og så kunne de sælge det i 10 år. Lige nu er der et teknologispring nærmest dagligt, og det tempo, man skal være kreativ i, er nødt til at være meget højere. Derfor er det vigtigt, at man allerede i børnehaven tænker i kreativ udvikling og på, hvordan man understøtter den kreativitet, som børn allerede besidder. De skal opfordres til at stille de dumme spørgsmål, fordi det er vigtigt at lære, at man godt kan tage fejl og alligevel har mod til at prøve igen. En kreativ proces handler også om at fejle,« siger han.

PÆDAGOGER SKAL VÆRE SYNLIGE. Morten Fisker, chefanalytiker i den uafhængige tænketank Mandag Morgen, mener ligesom Mads Eriksen, at vi i Danmark – som nation, som organisationer og som enkeltindivider – er udfordret på at kunne arbejde 'smartere' end vores konkurrenter. Vi skal kunne tilegne os og anvende viden hurtigere og være bedre til at identificere nye behov og uhensigtsmæssig praksis, samt kunne ►

Læs også

- Børn skal have mange udtryk
- En kraft i legen og dannelsen
- Leg med musikken
- Ekspert definerer kreativitet

Foto: Colourbox

Kreativitet er ikke bare agurken, man lægger oven på en leverpostejmad.

Magrethe Vestager, Radikale Venstre

► samarbejde om at omsætte vores viden til nye, brugbare løsninger. Med andre ord være kreative og innovative.

Den gode nyhed er, at kreativitet kan læres. Og Morten Fisker glæder sig over, at den mobilisering af entreprenørskab, vi ser i uddannelsessystemet, nu satser bredere på at styrke børns og unges innovative kompetencer og kreativitet.

»Her har pædagogerne og deres institutioner en vigtig rolle at spille. Men indtil nu har de været temmelig usynlige. Det er både skidt for mobiliseringen af danskernes kreativitet og for pædagogstanden. For vi befinder os i en situation, hvor velfærdssamfundets økonomi vil komme under stigende pres. Og de fagprofessioner, der bedst forstår at beskrive deres professionsfaglige merværdi, vinder kampen om de vigtige ressourcer,« siger han.

Morten Fisker er dog noget bekymret for pædagogprofessionen. For han oplever dens faglighed som en, der i nogen grad færdes i skyggen og ikke råber for højt.

»Det kan pædagogerne lave om på ved at tydeliggøre deres bidrag til den kreative mobilisering. Men det kræver en målrettet og bevidst pædagogisk indsats. Arbejdet med at understøtte og stimulere børnenes kreativitet er ikke bare fri leg, høj hat og blå briller. Det er vigtigt, at børnene i de kreative læringsprocesser får en fornemmelse af kvalitet og af, at en fokuseret indsats i forhold til en opgave, som man måske ikke mestrer fra starten, men som man får hjælp til at mestre, skaber både et læringsløft og en stolthed. For kreativiteten skal have en tvilling, og det er en veludviklet fornemmelse af kvalitet,« siger han.

VI SKAL HAVE EN STEMME. Allan Baumann, medlem af BUPL's forretningsudvalg, mener, at det for pædagogerne handler om at knytte an til en samfundsmæssig dagsorden,

hvor det er synligt, at pædagogikken spiller en enorm stor rolle. Og derfor har BUPL også valgt kreativitet som et politisk satsningsområde.

»Det er ikke nyt for os, at vi kan byde ind med noget, når det gælder kreativitet. Det har vi ment og vidst og kunnet dokumentere forskningsmæssigt og praksismæssigt i flere år. Men problemet er, at store dele af samfundet har været blinde for det. Hver gang man snakker om, at børn skal lære noget, så snakker man om skolestarten, som om de første seks år ikke har betydning. Så idéen har været at finde en essentiel problemstilling i pædagogikken, som samtidig fylder noget i den samfundsmæssige dagsorden, så vi på den måde kan få en stemme i den politiske dagsorden,« siger han.

Hvis Danmark i fremtiden skal klare sig på en innovativ tilgang til verden, sætter det fokus på, hvad forudsætningerne er. Og det er her BUPL og pædagogerne har noget at komme med, mener Allan Baumann. Han har oplevet, at satsningen på kreativitet har ramt plet, fordi BUPL har diskuteret med nogle, der før har været mere eller mindre uinteresserede i, hvad pædagogerne foretog sig.

»På den baggrund tegner der sig et rigtigt positivt billede af, at her en god vej at gå for os som fagforbund og for vores medlemmer. Men det kræver så også, at kreativitet i daginstitutionerne og smart produktion, der skal klarer sig i en global konkurrence, kobles sammen. At vi får forklaret, at der er en sammenhæng,« siger han.

KREATIVITET ER RUGBRØDET. Margrethe Vestager, formand for Radikale Venstre, er slet ikke i tvivl om, at daginstitutionerne skal bidrage til at fremme kreativitet. For hende handler kreativitet om måden, man tænker på, spillet med andre mennesker, hvad

man kan med sit sprog og evnen til at tænke ud af boxen. Derfor hænger det sammen med synet på børns opdragelse og udvikling.

»Vi har haft et tiår, hvor vi hele tiden har diskuteret, at vi skulle sætte grænser, men kreativitet udfordrer grænser. Det udfordrer det, der består, for at skabe noget nyt. Og det skal vi have mere af. Kreativitet er ikke bare agurken, man lægger oven på en leverpostejmad. Kreativitet er rugbrødet, som bærer både leverpostej og agurkeskiverne. Kreativitet starter med den nysgerrighed, som et barn har og skal have for at udfordre sin omverden og lære den at kende. Derfor er kreativitet også som rugbrødet det bærende for et barns udvikling og skal sættes på dagsordenen meget tidligt,« siger hun.

Radikale Venstre har netop lavet et udspil om design og kreativitet, som skal være med til at sandsynliggøre, at vi i Danmark har noget at leve af i fremtiden. Margrethe Vestager mener som mange andre, at vi kan droppe at konkurrere med asiaterne på viden og økonomi alene.

»Vi skal satse på evnen til at tænke og arbejde kreativt i samspil med andre. For selvfølgelig skal vi være dygtige, men det er ikke kun den dygtighed, der gør, at man ansætter en dansker eller laver en kontrakt med en dansk virksomhed. Det gør man, fordi vi kan mere end at være dygtige. Jeg tror, at vi har en lang, historisk arv for at tænke ud af boxen, fordi Danmark er et land, hvor der ikke er særlig langt fra borgere til magthavere og ikke stor afstand mellem de sociale klasser. Det betyder, at vi måske kan høre, hvad folk siger, også selvom de ikke nødvendigvis er ligesom os. Det, at vi alle har en stemme, tror jeg, er en førsteklases mental tilstand at have i bagagen. Det er også derfor, at jeg anser de seneste 10 års fokus på grænsesætning og på, at vi skal være bedst i PISA, for

en parentes. For det er jo ikke det, Danmark er blevet et godt land af,« siger hun.

TILFREDSE BØRN ER KREATIVE. Mette Frederiksen, familie- og socialordfører for Socialdemokraterne, mener, at det er for simpelt, når man siger, at vi har brug for, at danskerne bliver mere kreative og innovative, hvis vi skal klare os i konkurrencen.

»Det er en lidt mærkelig sondring at adskille hoved og krop. Det er ligesom at sige, at der skal være flere varme hænder, men vi bryder os jo ikke om, at pædagoger og sygehjælpere kun er hænder og ikke har hovedet med. Jeg tror ikke på, at vi kun kan leve af viden og kreativitet. Jeg tror fortsat, at vi også skal være et industriland,« siger hun.

Mette Frederiksen mener dog, at man skal sørge for ikke at dræbe børns kreativitet og også gerne udvikle den. Ikke ud fra et konkurrencehensyn, men fordi børn, der er udstyret med en god omgang kreativitet og nysgerrighed, også har et bedre børneliv.

»Uanset, om der er høj- eller lavkonjunktur, og uanset, hvordan Danmarks konkurrenceevne er, skal det være godt at vokse op i Danmark. Og en af forudsætningerne er, at der er gode dagtilbud med høj kvalitet. Et godt børneliv har topprioritet. Jeg tror ikke, at vi kan være kreative, hvis vi ikke har det godt. Og derfor er forudsætningerne i dag ikke gode nok. Alle os, der er optaget af børnesagen, har så den fordel lige nu, at jo bedre rammer, vi kan skabe for de 0-6-årige og efterfølgende i skolen, jo stærkere vil Danmark stå økonomisk,« siger hun.

Børnehavetiden er en selvstændig, vigtig tidslomme i ethvert menneskes liv, mener Mette Frederiksen.

»Den er meget vigtigere end skolegangen, fordi mennesket skabes i de første år af dets liv. Børnehaven kan gøre en forskel ved, at

pædagogerne stimulerer interessen for at lære, og ved at de kompenserer for de forskellige forudsætninger, børn har med hjemmefra,« siger hun.

IKKE BRUG FOR ROBOTTER. Niels Egelund, professor på DPU, Aarhus Universitet, er kendt for at være 'PISA's far' og for at gå meget op i danske børns faglige kompetencer. Men han er også tilhænger af at styrke kreativitet og innovation.

»Det er en åbenlys agenda, at man i daginstitutionerne satser på det kreative, det musiske og det innovative. Børn skal lære bogstaver og tal. Det er dog ikke et enten-eller, men et både-og. For selvfølgelig skal vi satse på, at børnene lærer om tal og bogstaver, ikke mindst, fordi de så utroligt gerne vil. Det skal ikke køre på skolemestermåde, men skal ind med leg, og det kan man jo også gøre på en kreativ måde. Den tid er forbi, hvor vi har brug for robotter ved et samleband. Alle job vil i fremtiden kræve, at man kan finde nye måder at løse tingene på, og det fordrer en kreativ tankegang,« siger han.

Niels Egelund mener, at det bedste man kan gøre, er at opfordre børnene til at eksperimentere og lave tingene lidt anderledes. Det handler om, at voksne prøver at skubbe til børns fantasi og lyst til at udfordre sig selv. Som formand for en task force, som socialministeren har nedsat for at lave ens mål for daginstitutioner og indskolingen, er han også optaget af, at overgangen til skolen ikke er med til at dræbe børns kreativitet.

»Vi vil se på den bratte overgang, for det er jo voldsomt, at man kommer fra det friere liv i børnehaven, hvor man har en vis grad af selvbestemmelse, til skolen, hvor der sidder en voksen og bestemmer, hvad man skal lave

80 procent af tiden. Så skolen har også noget at lære af dagtilbudene,« siger han.

PÆDAGOGIK I FOKUS. Enigheden om, at der i fremtiden er brug for kreative mennesker, er altså stor. Spørgsmålet er, hvad daginstitutionerne kan gøre for at udvikle det kreative i børn. Allan Baumann, BUPL, mener, at både fagforbundet og pædagogerne selv længe har prøvet at rejse en bekymrende pegefingertilstand til måleriet og ræset mod en metode, som skal redde det hele.

»Med kreativitet på dagsordenen bliver det åbenlyst, at vi skal have fokus på pædagogik. At der laves et miljø, hvor man har lov til at være nysgerrig, ikke fordi man skal komme med det rigtige svar, men fordi man er optaget af at udforske. Og at man kan få lov til at bruge sin fantasi, hvor legen er helt essentiel. Legen er børns måde at udforske, prøve at forstå og tilegne sig verden på. Samtidig er legen også en kommunikationsform, hvor børn lærer at forhandle, hvilket er en del af den socialisering, som vi er rigtig gode til at få til at ske i danske daginstitutioner,« siger han.

Men der er også torne på kreativitetens rosen, mener Allan Baumann. For skal pædagogerne kunne engagere børnene til at være kreative, nysgerrige og fantasifulde, skal de også være det selv.

»Men det er svært at være engageret, hvis man hele tiden oplever, at der bliver skåret ned, og man ikke bliver respekteret. Alligevel har vi en forpligtelse til at gøre det så godt, vi kan, uanset hvilke ressourcer vi har til rådighed. Vi kan ikke undskylde dårlig pædagogik med dårlige ressourcer. Men vi kunne gøre nogle ting meget bedre, hvis vi havde bedre ressourcer,« siger han. ■

Børnenes spor og kreativitet er en værdi, der gennemstrømmer pædagogikken i Børnehuset Falkonergården på Frederiksberg.

Børn skal have mange udtryk

Bitte små træer og fine slotte, søer og statuer, et lille kinesisk lysthus, en stor and i papmaché, tuschtegninger af fugle, sanseborde, en bus og lerfigurer af kinesere. Det er det visuelle udkomme af et længere fælles projekt om Frederiksberg Have. I Børnehuset Falkonergården har alle 70 børnehavebørn og 36 vuggestuebørn fundet det, der for dem var det mest interessante ved haven, og det har de arbejdet kreativt med på deres stuer.

Men ud over at male, tegne, klippe, klistre, arbejde med papmaché og ler har børnene også fået en masse viden om Frederiksberg Have. De ved noget om træerne, om tiden, hvor Frederik 6. boede på slottet, om, hvordan kinesere så ud i gamle dage, hvordan man kommer hen til haven, hvad fuglene spiser, og hvordan de lyder.

Kreativitet er en meget stærk værdi i Falkonergårdens pædagogik. Men for pædagogerne handler det ikke kun om de visuelle udtryk. Det handler også om, at børn får ny viden, de kan omsætte i leg og aktiviteter. Det indebærer, at pædagogerne ikke kun præsenterer børn for så mange forskellige materialer og udtryksformer som muligt. Sammen med børnene leder de efter viden om det, børnene er optaget af. Ofte er der

en lang historielinje i det, de laver, forklarer souschef og pædagog i en af vuggestuegrupperne Mia Lykke Schweigler.

»For os er det meget naturligt, at man

Det sanselige er vigtigt for de mindste børn. Derfor har en af vuggestuegrupperne i Falkonergården indsamlet materialer og samlet dem i en sanskasse.

først samler sig viden, tager på biblioteket eller går på nettet. I forhold til projektet om Frederiksberg Have var vi på mange ture derhen i månederne før projektstart for at finde ud af, hvad børnene var optagede af. Når vi har fundet ud af, hvad børnene er mest interesserede i, går vi i detaljer med vores emne. På min stue var børnene optagede af fuglene, så vi fandt ud af, hvilke fugle der var, hvilke lyde de lavede. Vi lånte også udstoppede fugle fra et museum, så børnene kunne føle, hvordan en fugl mærkes. Vi har struktur i forløbet, også når vi arbejder kreativt,« siger hun.

STEN ER IKKE BARE GRÅ. Pædagogerne har fokus på processen, men også respekt for produktet. Kendskab til materialerne er derfor en vigtig ting i Falkonergården. Det er ikke nok bare at tage en tusch og tegne en tegning, mener pædagog Ann-Cathrine Bundsgaard.

»Vi maler meget, og vi bruger mange forskellige slags maling, så børnene får prøvet teknikker og materialer, der giver forskellige udtryk. Vi arbejder med ler, gips, papmaché og mange andre materialer, så de får en viden om, hvordan man kan bruge dem. Vi guider børnene meget, for man kan ikke bare smide nogle materialer på bordet og så bede børnene om at bruge dem, som de vil. For børnene er

Emnet om Frederiksberg Have har givet børnene i Falkonergården mulighed for at arbejde med mange forskellige udtryk.

jo som udgangspunkt ikke klar over, hvad de skal gøre,« forklarer hun.

Det handler om at præsentere børn for det næste niveau, den næste udvikling, mener Mia Lykke Schweigler. Og derfor lærer børnene i børnehaven, at en sten ikke bare er grå, men at den kan være næsten grøn eller blå, alt efter hvordan lyset falder. Når børnene bruger den viden og gør sig umage, bliver de selv mere glade for det, de laver.

I vuggestuen handler det mere om, at børnene skal have en fornemmelse for, hvordan forskellige materialer føles.

»Der er forskellige motoriske udfordringer i de forskellige materialer. Bare at rive papir i mindre stykker kan være en ny udfordring for de små børns finmotorik. Når selv små børn får en fornemmelse for, hvordan de kan bruge materialerne, kan de opnå et fint resultat. Vi gør meget ud af, at det ikke skal være et kaosforum, børnene arbejder i, men at vi har overblikket. Vi tager det i etaper, så alt ikke bare bliver rodet sammen i én stor pærevælling. Vi prøver at skabe rammer, så det, vi går i gang med, faktisk også lykkes,« siger Mia Lykke Schweigler.

BØRNS SPOR. Det allervigtigste i Falkonergårdens pædagogik er at følge børnenes spor. Pædagogerne er inspireret af den italienske

pædagogik 'Den Integrerende Baggrund', som går ud på, at pædagogerne har øje og øre for, hvad børnene er optagede af. Og kun det, børnene finder betydningsfuldt, arbejder man videre med. »Den Integrerende Baggrund' er måden, vi tænker pædagogik og kreative projekter på, og hvor vi finder den største inspirationskilde. Det er vores fundament, og ud fra det udspiller sig så en masse emner og pædagogiske projekter,« siger Mia Lykke Schweigler.

»For os handler det om at se på det enkelte barn og på børnegruppen, og hvad de er optagede af. Det ud fra børnenes spor, at vi planlægger både ture, projekter for hele huset og det, vi laver på stuerne i det daglige. Man kan se, at det afspejles på hver stue, hvad der i øjeblikket arbejdes med. Vi dokumenterer meget og forsøger at gøre det visuelt,« siger Ann-Cathrine Bundsgaard.

GDGT FOR ARBEJDSLÆDEN. For Mia Lykke Schweigler er kreativitet at have mange forskellige udtryksformer i sig.

»Selv når vi arbejder med sprog, har vi ikke kun fokus på det talte, men også på andre former for kommunikation. Man kan også være kreativ motorisk eller musisk-kreativ, ja, på mange forskellige områder. Vi synes, at

vores børn skal have mange udtryksformer. Det skal ikke begrænses til, at vi kun har fokus på det verbale,« siger hun.

Ann-Cathrine Bundsgaard mener, at pædagogers rolle i forhold til kreativitet med børn, skal være at sætte lege og aktiviteter i gang og være lydhøre over for, hvad børnene byder ind med.

»For de kan ofte komme med gode idéer, hvor vi så lige undersøger nogle ting og vender tilbage med det, vi har kunnet finde ud af. Det udvikler sig ved hjælp af børnenes input. Vi kan godt have nogle tanker i starten af et projekt, men ofte bliver det til noget helt andet, fordi børnene var optagede af andre ting,« siger hun.

Og pædagogerne er gode til at følge børnenes spor, mener Mia Lykke Schweigler.

»Vi er ikke fastlåste af vores egne idéer og planlægning. Hvis børnene undervejs går i en anden retning, end vi troede, må vi følge efter og se, hvor det fører os hen. Det er det spændende ved at arbejde på denne her måde, at vi aldrig ved, hvor vi ender. Det skaber meget arbejds glæde, når hele huset summer af aktivitet, energien løftes simpelthen højt op. Vi kan mærke, at børnene er engagerede, og det er alle de voksne også, og det er dejligt at være en del af,« siger hun. ■

Når vi pludselig får en god idé eller er kreative, hvad er det så egentligt, der foregår. Det har Lars Geer Hammershøj forsket i. Han mener, at kreativitet er en dannelsesproces, der indeholder tre kræfter: overskridelseskraften, dømmekraften og indbildningskraften.

En kraft i legen og dannelsen

Den gode idé eller den kreative tanke kommer ofte, når vi mindst venter det, lige før vi sover eller i badet om morgenen. Kreativitet har det med at komme pludseligt, spontant og på mærkelige tidspunkter. Det kommer ud af ingenting, og det er måske derfor, kreativitet til alle tider har været forbundet med noget mystisk. Eller været forklaret med, at bestemte mennesker havde særlige kreative evner.

Lars Geer Hammershøj, lektor, DPU, Aarhus Universitet, kan måske godt være med til, at der er noget mystisk ved kreativitet, men at det er en evne, nogle mennesker har, er han ikke med på. Lars Geer Hammershøj har forsket i, hvad der sker, når vi er kreative.

»Kreativitet er ikke en evne. Kreativitet er en kraft eller baserer sig på kræfter. Det kan godt lyde mærkeligt, men det er ret håndgribeligt. Jeg har fundet frem til, at kreativitet baserer sig på tre kræfter: Indbildningskraften, dømmekraften og overskridelseskraften,« siger han.

Indbildningskraften gør, at vi kan bilde os selv noget ind. At man kan forbinde ting, der ikke før var forbundet. I en kreativ proces forbinder man ting eller tanker, man ikke før har set forbundet, og det er præcis det, man gør, når man får en idé.

Dømmekraften eller afgørelseskraften gør, at man formår at vide, hvad en relevant idé er. Overskridelseskraften er, at man kan bryde med det eksisterende, at man kan overskride den eksisterende tankegang eller praksis. Og det er ikke en evne, men en kraft, der sættes i spil mellem en selv og verden.

»Overskridelseskraften kender man fra

dannelsesstraditionen, og det er også derfor, at kreativitet er en dannelsesproblematik, for de samme kræfter er på spil, når man danner sig, som når man er kreativ. Man kan ikke lære at være kreativ, for så skulle kreativitet være en evne. Kreativitet er en kraft, man kan danne, og derfor er kreativitet en dannelsesproblematik og ikke en læringsproblematik,« siger Lars Geer Hammershøj.

DE TRE KRÆFTER I LEGEN. Børns måde at være kreative på er ved at lege. Og i legen er der både noget, der er overskridende, noget der kræver dømmekraft og noget, der kræver indbildningskraft, mener Lars Geer Hammershøj.

»Det mest tydelig er det overskridende, for i legen overskrider barnet sig selv, det bliver en anden. Man er ofte også et andet sted og med nogle andre ting end i den virkelige verden. I legen etablerer man et fiktivt univers, og børn er gode til at finde på,« siger han.

Man kan ikke beslutte sig for, at man vil lege, men man kan sige til en anden, at man gerne vil lege med ham, og så prøver man sig lidt af, og pludselig får man en idé. Også i legen får man idéer med en pludselighed og spontanitet, som ikke kan styres. Den gode leg er kendetegnet ved, at dem, der leger, er gode til at bidrage til legen med noget interessant. Det kræver dømmekraft at vide, hvad der kan bidrage til legen og udvikle legen, så den bryder med det, man kender eller har gjort før. Og så er der endelig indbildningskraften, som handler om, at man kan forestille sig et eller andet fiktivt univers, få legens idé eller kunne forstille sig, at en pind er et lysværd.

Lars Geer Hammershøj, lektor på DPU, Aarhus Universitet, ph.d. i sociologi, cand.mag. i idéhistorie. Hans forskning i kreativitet, der er betalt af Egmont Fonden, resulterer senere på året i bogen 'Kreativitet – en dannelsesproblematik'.

Du kan møde Lars Geer Hammershøj på Pædagogisk Træf den 4. november i Odense Congress Center.

info

KREATIVITET Gennem TIDERNE

Helt tilbage til de gamle grækere har man haft svært ved at svare på, hvad den kreative proces er. Hos dem og også i den kristne tradition forestillede man sig, at der var en guddommelig kilde til kreativitet. Når de gamle grækere skulle digte, var musenerne deres inspiration, og senere har kreative personer takket gud for den inspiration, som de mente kom fra ham. Senere blev det en romantisk forestilling om, at kunstnergeniet var født til at være kreativ. Og endnu senere forestillede man sig, at den kreative proces skete i det ubevidste. Alle tre forestillinger har det tilfælles, at det er en mystisk proces. Senere har store dele af forskningen set bort fra den mystiske proces, og man snakker om, hvilke evner og karaktertræk kreative mennesker har.

Kilde: Lars Geer Hammershøj.

!! Barnet skal have mulighed for at overskride sine almindelige forestillinger om verden.

Lars Geer Hammershøj, lektor på DPU, Aarhus Universitet

Hvis vi skal være kreative i fremtiden, skal vi også kunne være medarbejdere sammen med andre kreative mennesker. Vi skal kunne forholde os til hinandens kreativitet, og det lærer man af legen. Man træner de samme kræfter, som danner én. Legen er særlig ved, at det både er den måde, man er kreativ på, og en måde, man danner sig på, mener Lars Geer Hammershøj.

»Hvis man vil udvikle kreativitet hos børn og den nye generation, er legen ekstrem vigtig. Og det vil enhver pædagog sikkert give mig ret i, men indtil videre har det faktisk været svært at sige, hvorfor legen er vigtig. Derfor har pædagoger været lidt udsatte, for de har haft svært ved at pege på, hvorfor det arbejde, de laver, er vigtigt. Og hvorfor det at danne børn i leg og give gode rammer for leg er nødvendigt at bruge tid på. Min forskning peger på, at det ikke bare er, fordi legen er kreativ. Den er vigtig, fordi det er de her tre kræfter og samspillet mellem dem, man træner i legen,« siger han.

»Legen er vigtig, fordi man ikke bare bliver kreativ, man danner sig også. Man danner sin personlighed og sig selv. Og noget af det, som mange unge har store problemer med i dag, er netop den her overskridelse, at de ikke kan se ud over sig selv. Hvis de træner det i legen, mens de er små, vil de også kunne det, når de bliver større,« siger han.

LEG FOR LEGENS SKYLD. De fleste daginstitutioner gør et godt arbejde med at gøre børn kreative, fordi de får lov til at udfolde sig i legen, mener Lars Geer Hammershøj.

»Børn i Danmark får lov til at lege i lang tid, de kommer ikke så tidligt i skole, som de gør i mange andre lande, og de får lov til at lege i SFO'erne. Og det kan man se afspejlet i, at vi klarer os godt i de kreative brancher. Den generation, der har været igennem de danske børnehaver for 20-30 år siden med dens reformpædagogiske tankesæt, er jo yderst kreative, den bugner med talent. Og det er et argument for, at der foregår noget vigtigt i daginstitutionerne.

Men der har været en tendens til, at man enten forstod leg som den tid, der var i overskud, eller at legen skulle være nyttigt for noget andet. Forestillingen om, at leg og læring hører sammen, har været et optimistisk budskab om, at legen ikke er unyttig, for man lærer igennem legen. Og det er klart, at man lærer gennem legen, men man lærer også af alt andet, man gør,« siger han.

Lars Geer Hammershøjs pointe er, at legen for legens egen skyld også er vigtig, fordi der foregår dannelsesprocesser i legen. Og legen for dens egen skyld er vigtigere end nogensinde i dag, fordi kreativitet bliver efterspurgt på arbejdsmarkedet.

»Legen er vigtig, fordi man ikke bare bliver kreativ, man danner sig også. Man danner sin personlighed og sig selv. Og noget af det, som mange unge har store problemer med i dag, er netop den her overskridelse, at de ikke kan se ud over sig selv. Hvis de træner det i legen, mens de er små, vil de også kunne det, når de bliver større,« siger han.

BØRN PÅ DANNELESREJSE. Dannelse adskiller sig fra opdragelse og socialisering ved kun at kunne foregå i frihed. Man kan tvinge et barn til at tie stille eller gøre noget bestemt, men man kan ikke tvinge et barn til at lege, og man kan heller ikke tvinge et barn til at danne sin personlighed. Derfor skal pædagogerne tage børnene med på dannelsesrejser og åbne legeverdener og naturens og kulturens verden for børnene, mener Lars Geer Hammershøj.

»Pædagogerne skal betragte det som dannelsesrejser, at man tager børnene med ud i det fremmede, hvor de skal gøre sig nogle

erfaringer. Så det ikke bare bliver Tivoli-ture eller turistrejser, men netop dannelsesrejser. Og så huske, at det vigtige element ligger i overskridelsen, at barnet skal have mulighed for at overskride sine almindelige forestillinger om verden,« siger han.

Man ser i skolen, at børn ofte får nok i deres egen verden, og at de har svært ved at relatere sig til noget, der er fremmed. Og så får man de der unge, der bare er 'mig selv, mig selv', mener Lars Geer Hammershøj.

»Mit bedste bud er, at havde de som børn fået åbnet legeverdenerne, og havde de stiftet bekendtskab med fremmede verdener og set, at det kan være interessant, så havde man måske forebygget det problem lidt bedre,« siger han.

TEST DET KREATIVE. Sammen med en institution i Odense er Lars Geer Hammershøj ved at udvikle en test til kreativitet. Det er ikke en bedømmelsestest, det er ikke en test som PISA eller sprogvurderinger. Man kan ikke bruge den til at vurdere, hvor mange kreative evner børnene har.

»Min test er mere en undersøgelse, hvor pædagogerne skal undersøge kreative legebegivenheder. Idéen er, at de skal forsøge at få blik for at identificere, hvornår de tre kreative kræfter er i spil. Hvornår kan man se tegn på dømmekraft, indbildningskraft og overskridelseskraft. Der er masser af tegn på de her kræfter, og hvornår de indgår som kreativitet og kommer til udtryk i legen. Testen er et forsøg på at sætte ord på, hvordan legen forstås som en kreativ proces, hvordan man synliggør det og dermed også forstår legen anderledes,« siger han. ■

HVAD ER KREATIVITET FOR DIG?

»Kreativitet er evnen til at tænke nyt.«

Mads Eriksen, konsulent i Dansk Industri

»Kreativitet er, at alle bevarer en forundringsparathed og nysgerrighed samt evnen til at tænke lidt skævt og nyt og ikke bare acceptere det eksisterende. Kreativitet er en proces, hvor eksisterende elementer kombineres på nye ukonventionelle måder. Innovationen, der er overbygningen, er evnen til at bruge kreativiteten på en måde, så den skaber værdi for andre end en selv.«

Morten Fisker, chefanalytiker, Mandag Morgen

»Kreativitet er en indstilling til sin omverden om, at den ikke behøver at være, som den er. Den kan laves om. Og så en bevidsthed om, at man selv kan være med til det.«

Margrethe Vestager, formand for Radikale Venstre

»Kreativitet er evnen til tænke abstrakt og bruge sin nysgerrighed, og det kan man kun, hvis man har det godt som menneske. Et menneske, der er kreativt, er det, fordi det har et godt selvværd, og det får man af gode relationer. Derfor er vuggestuer og børnehaver afgørende, for det er der, man kan få skabt nogle gode relationer, hvis der vel at mærke er voksne nok.«

Mette Frederiksen, familie- og socialordfører, Socialdemokraterne

»Inden for forskning er kreativitet at tænke i nogle nye linjer, nye hypoteser, nye områder at kigge, søge og grave i. Og det er vel det, de fleste job går ud på, at man prøver at se, om man kan gøre tingene på en lidt anderledes måde, så man får en ny vinkel på tingene. Så uanset, hvad man beskæftiger sig med, er det om at finde nye veje og se nye sammenhænge og tænke nyt.«

Niels Egelund, professor, DPU, Aarhus Universitet

»Kreativitet handler om at sætte gammel viden sammen på nye måder. At bringe sig i kontakt med viden, man ikke har i forvejen, enten ved at opsoge viden, eller ved at diskutere med andre. Det handler også om nysgerrighed og parathed til at begribe, at verden ikke behøver at se ud, som den umiddelbart bliver fremstillet. Det handler også om at skabe noget, at lave noget med sine hænder, hvad enten det nu er malerier, eller havearbejde eller musik eller at lege med ord og tekster.«

Allan Baumann, medlem af BUP'L's forretningsudvalg

»Den kreative proces er et samspil mellem sanselige kræfter.«

Lars Geer Hammershøj, forsker i kreativitet, DPU, Aarhus Universitet

Børn og pædagoger fra Børnehuset Viften på Amager synger og spiller sammen med musiker Mads Jakob Pagsberg, som opfordrer pædagogerne til at lægge vægt på det musisk-kreative af hensyn til børnenes udvikling.

Leg med musikken

Musik og sang er også med til at udvikle børns kreativitet. Men pædagoger er ofte tilbageholdende med selv at udøve det musisk-kreative, fordi de tror, at de ikke kan. To musikere og musikpædagoger brænder for at lære pædagoger, hvordan de med få redskaber kan lege med musikken i dagligdagen.

Musik, sang og bevægelse er blandt de kreative aktiviteter, som børn skal møde i deres daginstitution. Men mange pædagoger mener ikke, at de har kompetencerne til at synge, spille og lave rytmik med børnene, og derfor hører de andre til at tage sig af det. Det betyder, at det musisk-kreative ikke er en del af børns hverdag, men i bedste fald kun præsenteres for dem ved særlige lejligheder.

Det er synd for børnene, der går glip af alt det, musik kan være med til at stimulere og give af god energi, mener musiker Mads Jakob Pagsberg og sanger Sille Kathrine

Buur Schultz. De er også begge cand.mag. i musikvidenskab og har i mange år arbejdet med at få musikken til at leve både i folkeskolen, gymnasiet og i daginstitutionerne. Men det er mod alle odds, for når der skæres ned og sættes på boglige færdigheder, ryger musiktimerne og de kreative fag først.

»På seminarierne er musik ikke længere et selvstændigt fag. Nu har man lavet et sammensurium af kreative fag og puttet det i den samme hat. I daginstitutionerne oplever vi, at mange pædagoger ikke føler sig rustet til at være kreative og musiske med børnene, fordi de ikke har fået kvalifikationen, og der er heller ikke penge til efteruddannelse. Viljen er der, men når der er pengeknaphed, ►

Få og enkle redskaber og lidt gå på-mod kan få musikken til at spille og sangen til at klinge i hverdagen. Sang og musik er både godt for sproget, motorikken og – ikke mindst – for glæden. Det er meget svært at være sur, mens man synger.

Med spontansang, hvor man synger om det, man laver, er det nemt at få mere sang ind i hverdagen. Syng for eksempel: 'Kom nu skal vi spise, men først skal vi tisse og vaske vores hænder' på en selvvalgt melodi. Budskabet går garanteret bedre ind, end hvis det råbes eller siges.

► taber det kreative og det musiske,« siger Sille Kathrine Buur Schultz.

»Og det til trods for, at forskningen viser, at børn bliver så meget bedre til de boglige ting, hvis de får lov til at arbejde med deres kreative potentialer, deres krop og andre udtryk. Desværre er musikken i dag blevet en konsumvare, eller at man stræber efter at stå på en scene i 'Stjerne for en aften' og leve. Musik er ikke længere det samlende, som vi selv udøver, fordi vi synes, at det er sjovt og gør os glade,« siger Mads Jakob Pagsberg.

SANG OG MUSIK STIMULERER. Hvis man synger med børn, stimulerer man sproget, og når man synger og bevæger sig med børn, stimulerer man motorikken. Hvis man hjælper børn til at kunne agere i musikalske sammenhænge, opøver de en masse kompetencer, som kan bruges alle mulige andre steder i livet, mener Sille Kathrine Buur Schultz.

»De bliver ekstremt dygtige til at indgå i relationer og til at finde ud af, hvad deres funktion er i gruppen, og at tage ansvar. Gennem musikken og sangen lærer man, hvordan man kommunikerer med andre mennesker. Og det relationelle er jo grundlæggende for alt det andet, man skal lære. Kan man ikke indgå i relationer og har en forståelse for spilleregler, så kan man heller ikke lære noget. Musik er i høj grad forbundet til følelsesapparatet, og det skal man ikke undervurdere. Musikken holder os i live og løfter os,« siger hun.

LAV MUSIK SAMMEN. Alle kan synge og musicere. Det budskab vil de to musikere

gerne give videre til pædagogerne, der ofte ikke tror på, at de kan give børnene noget på den musik-kreative front.

»Som pædagog skal man tænke på, at der ikke skal så meget til. Hvis alle bidrager med en lille bitte smule, så løfter man det hele, så det lyder af noget. Det handler om at sætte sig ud over sig selv, at kunne overskride sin indre barriere og bare gøre noget. Man skal lade være med at tænke så meget over, hvordan man ser ud, hvordan det lyder, og hvad ens kolleger tænker. Det er godt med et trykt forum, hvor man støtter hinanden, men ellers gælder det bare om at kaste sig ud i det. De fleste rummer meget mere, end de tror,« siger Sille Kathrine Buur Schultz.

»Vi siger altid til pædagogerne, at musik og bevægelse er man sammen om. Hvis nogle af de ansatte har kompetencer inden for det, så udnyt dem. Men lad også dem med kompetencer støtte dem, der ikke har. Det er vigtigt, at man får støtte, hvis man ikke synes, at man er så god. Men man skal ikke afvise at gøre noget,« siger Mads Jakob Pagsberg.

JEG KAN IKKE SYNGE. Når de to musikere er ude i daginstitutioner og holde kurser for pædagoger, oplever de en ekstrem velvilje og lyst til at improvisere mere med det musiske og kreative. Men mange bremses af, at de tror, at de ikke kan synge eller spille på et instrument, og så lader de helt være eller får andre udefra til at klare det for sig.

»Pædagogerne har fokus på børnene, på pædagogikken og på læringsstrategier og udvikling. Så hvis musik skal være noget

naturligt i hverdagen, skal det være ufatteligt let at gå til. Pædagogerne skal ikke kæmpe med det ud over alt det andet. Vi har haft den oplevelse, at mange pædagoger har prøvet at lære at spille guitar på seminariet, og de ved, at det virker appellerende på børnene, hvis en kan spille. Men de fleste er gået død i det allerede på seminariet og har derfor ikke fortsat med at lære det. Så fra starten har vi taget udgangspunkt i, at de ikke kan spille på et instrument,« siger Mads Jakob Pagsberg.

Derfor har de udviklet et aggregat – en såkaldt vippecapo – til en guitar, som gør, at man hurtigt kan spille tre akkorder på guitaren ved at vippe med en lille klods, der sidder på gribebrættet.

»Når vi kommer ud i institutionerne, viser vi dem, hvordan man gør og efter fem minutter kan størstedelen sætte sig og spille 'Mariehønen Evigglad'. Pointen er ikke, at vi har skabt den her guitar, men skal man have mere musisk kreativitet ind i institutionerne, handler det om at møde pædagogerne i den virkelighed, de har. De skal have superlette redskaber, som det er nemt at implementere,« siger Sille Kathrine Buur Schultz.

SYNG SPONTANSANG. Men guitaren er kun et ekstra krydderi, ikke en nødvendighed, for man kan sagtens lave musikalske forløb uden instrumenter, mener de to musikere. Et af de bedste råd er at tage udgangspunkt i børnene. Det gør mange pædagoger i forvejen, og det kan man også gøre med sang og musik.

»Børn synger meget spontansang, når de leger. Ofte fabulerer de over det, de foretager

|| Hvis musik skal være noget naturligt i hverdagen, skal det være ufatteligt let at gå til. Pædagogerne skal ikke kæmpe med det ud over alt det andet.

Mads Jakob Pagsberg, musikpædagog

sig. Det kan også være bevægelsessange: 'Jeg gynger, jeg gynger og benene de svinger'. Og det er faktisk det, man skal finde ind til som voksen, så man akkompagnerer aktiviteter med sang. Det er også et pædagogisk fif at synge det, man gerne vil have børnene til i stedet for at sige eller råbe det. Det lyder måske skørt, men det bedste, man kan gøre, er, at ledsage aktiviteter eller bare det, der skal ske, med sang. Og er det svært at finde på en melodi, så tag en kendt melodi eller drilleformlen 'Avra for Laura', som alle kender, og syng: 'Kom nu skal vi spise, men først skal vi tisse og vaske vores hænder',« siger Sille Kathrine Buur Schultz.

LAV SELV SANGE. De viser også pædagogerne, hvordan de kan brygge videre på en sang, de og børnene allerede kender.

»Man kan være mere spontan i forhold til at synge og klappe og danse og bevæge sig. Det er redskabsløst og kan foregå hvor som helst og i en hvilken som helst situation. Det er fint, at man synger sange hver dag, men der skal ikke

så meget til, for at det bliver mere kreativt og legende,« siger Sille Kathrine Buur Schultz.

»Hvis nogle børn ligger på gulvet, kan man måske sige: 'Er I ikke fisk? Lad os synge en fiskesang' og så lade dem være med til at udvikle en historie ud fra det, de allerede gør. Man kan også bare synge over nogle helt enkle formler, som alle børn synger på. Og så bare prøve at slippe sin kreativitet løs og lade være med at gå op i, om versfødderne passer. Slå hjernen fra og bare syng. Børnene synes, at det er sjovt, for de tænker på den historie, der bliver fortalt med den spontane sang,« siger Mads Jakob Pagsberg.

Kreativitet handler om at skabe. Og man kan også skabe med sang og musik, mener Sille Kathrine Buur Schultz.

»Pædagogerne skal ikke tænke, at de skal være musikledere, de skal tænke på sig selv som facilitatorer af en kreativ proces, og at det musisk-kreative er et samspil mellem de voksne og børnene. Og så skal man bare være åben for, hvor det bringer en selv og børnene hen,« siger hun. ■

